

2021.

Демократска странка

Градски одбор Београд

[ОБРАЗОВАЊЕ]

Политика образовања Демократске странке за Београд

Београд по мојој мери

Предлог политике образовања Демократске странке у граду Београду

I. Зашто је Демократској странци образовање приоритет?

Образовање је кључ развоја сваке земље и оно треба да свакој власти буде један од **константних националних приоритета**. Највредније што свака земља има су грађани, а благостање друштва се повећава стеченим нивоом образовања грађана. Стога, Демократска странка ће улагати у развијање образовања и мислећих грађана.

Република Србија се суочава са проблемом негативног демографског раста и високом стопом емиграције, нарочито високообразованих, грађана. Зато, и Србија и град Београд, морају да улажу у побољшање услова за живот и рад и у обезбеђивању доступности квалитетног образовања за сваког становника Београда.

Многобројним студијама је утврђено да са стеченим степеном образовања расте и лична и друштвена добит, како материјална тако и нематеријална.

Слика 1. Могући економски и друштвени исходи учења (ОЕЦД, 2010)

Економски и друштвени исходи образовања	Приватни	Јавни
Новчани	Приходи, зараде, богатство, продуктивност итд.	Порески приходи, трошкови друштвеног трансфера, трошкови здравствене заштите итд.
Неновчани	Здравствени статус, животно задовољство итд.	Друштвена кохезија, поверење, политичка стабилност, демократија итд.

Образовање директно доприноси:

- ✓ Смањењу сиромаштва,
- ✓ Повећању друштвене укључености,
- ✓ Бољем здравственом стању становништва,
- ✓ Развоју различитих индивидуалних вештина (комуникационе вештине, вештине критичког размишљања итд.),
- ✓ Повећању родне равноправности,
- ✓ Економском напретку и смањењу стопа незапослености,
- ✓ Као и многим другим бенефитима, како друштва тако и појединца.

Образовна структура грађана и грађанки Републике Србије (РС) је изузетно неповољна¹. Подаци говоре да је у РС само око 16 % **високо** образованих грађана - оних који су образовање стекли на терцијарном нивоу образовања (податак укључује и академске и струковне студије)². Око половине грађана Србије има стечен **средњи** ниво образовања (средњошколски), укључујући и трогодишње образовне профиле у средњим стручним школама. Остатак од преко 30% грађана Србије има стечено **највише основно** образовање – једна трећина становништва РС има завршену само основну школу или чак ни толико.

Ослањајући се на постојеће податке, можемо да закључимо да је у престоници стање боље³ – око 27,8 % грађана је са стеченим високим образовањем, и то „на уштрб“ оних који су са најнижим степеном образовања (основна школа или мање – око 20% Београђана), док је проценат оних са средњим нивоом образовања незнатно виши у односу на популацију целе РС (укупно око 52% београдске популације са средњим нивоом образовања). Међутим, **и за Београд важи закључак да је образовна структура становништва неповољна за друштвено-економски развој у 21. веку.**

Следећи редовни **попис становништва који је одложен за октобар 2022. године**⁴ ће донети свеже податке о укупној образовној структури, на основу којих ће бити могуће закључивати да ли је образовна структура повољнија или не у односу на постојећу према доступним подацима.

II. Визија, жељено стање у 2030. и циљеви до 2025. године

Београђани и Београђанке у 2030. години су особе које:

- Високо вреднују образовање и сматрају да је достизање вишег нивоа образовања пут за излазак из сиромаштва, боље међуљудске односе и укупни друштвено-економски развој земље,
- Имају развијену емпатију према суграђанима и активни друштвени ангажман – иницирају дела којима може да се унапреди ситуација у непосредном и посредном окружењу,
- Делају у складу са принципима одрживог развоја и свесни су утицаја људи на животну средину.

Унапређена образовна структура Београда би свакако позитивно утицала на друштвено-економски развој града, те је **жељено стање у овом погледу у 2030. години следеће:**

- Најмање 40% грађана са стеченим високим образовањем,
- Потпуни обухват доуниверзитетским образовањем популације одговарајућег узраста,
- Резултати наших ученика су бар блиски просеку у међународним истраживањима (ОЕЦД, ЕУ истраживања),
- Развијен и константно унапређиван сет интегрисаних (из сектора образовања, социјалне политике и здравства) мера подршке образовању свим ученицима којима је подршка потребна.

¹Републички завод за статистику, према попису 2011. године.

²Податак о високообразованим грађанима укључује сва три нивоа студија у високом образовању, односно и докторе наука. У овом документу се нећемо бавити стањем у терцијарном образовању.

³Према Заводу за статистику: https://zis.beograd.gov.rs/images/ZIS/Files/Godisnjak/G_2019S.pdf

⁴Током априла 2021. је ревидиран законски акт о попису становништва – једна од измена се односи на временско померање спровођења пописа са 2021. на 2022. годину, пречишћен текст је доступан на следећем линку: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-popisu-stanovnistva-domacinstava-i-stanova.html>

Циљеви београдске владе

Иако је усмеравање развоја образовања национално питање (републичка надлежност), **локална самоуправа Београд и градске општине могу мерама подршке значајно да допринесу унапређивању стања и постизању следећег:**

1. **Повећана доступност образовања** свим становницима Београда, а нарочито припадницима осетљивих група као што су деца и млади и ромска популација,
2. **Потпуни обухват - 100% обухвата деце одговарајућег узраста:**
 - a. Предшколским васпитањем и образовањем узраста од 3 до 5,5 година - сва деца узраста треба да имају, у минимуму, доступне и бесплатне четворосатне програме,
 - b. Припремним предшколским програмом (година пре поласка у основну школу),
 - c. Основним образовањем и васпитањем и
 - d. Средњим образовањем и васпитањем, и
3. **Повећан квалитет јавних услуга образовања** и вредновање образовања од стране различитих група грађана.

III. Окоснице политике образовања у граду Београду

Начин на који ће Демократска странка постићи жељене исходе у наредном десетогодишњем периоду на нивоу града Београда је представљен у наставку. На почетку су представљене **три главне системске промене на нивоу града Београда** – повећано улагање у образовање, ојачани аналитички капацитети и интегрисање мера подршке ка деци, младима и осетљивим друштвеним групама.

Улагање у образовање. С обзиром да се значај сваке политике директно рефлектује у буџетским издвајањима, као најважније што ће Демократска странка да уради за унапређивање доступности и обухвата образовањем, као и за побољшање квалитета образовања у мери у којој може на нивоу града Београда, се односи на **удвостручавање средстава која се улажу у образовање**. Важно је да се напомене да Демократска странка сматра да је неопходно удвостручити улагање у образовање како на нивоу локалне самоуправе Београд, других локалних самоуправа, тако и на нивоу републике - сектор образовања неће служити као ресор за политичка поткусуривања, већ ће у републичким оквирима постати један од три најважнија развојна ресурса Србије на дужи рок, што ће се огледати и у удвостручавању процента БДП-а који се издваја за образовање.

Унапређивање аналитичких капацитета града Београда. Унапређивање аналитичких капацитета града Београда и градских општина је окосница развоја образовања у граду, јер недовољни аналитички капацитети доводе до непотребних расхода - нетаргетираних мера и расипања јавних ресурса. Појачани аналитички капацитети би директно допринели и унапређивању система за планирање потреба и пројекција кретања становништва и образовних потреба (а), пројекције тражених занимања (б) као и пројекције **жељеног развоја града Београда (в)**. Када је реч о пројекцијама потребних занимања, јако је важно да се нагласи да развој система образовања не сме да буде навигиран само од стране привреде, већ треба да буде навигиран пре свега друштвеним консензусом у вези са тим какву земљу односно град желимо. У том смислу, *ад хоц* потребе привреде су само један од фактора које треба узети у обзир при пројекцијама, али свакако не и једини.

Интегрисање свих доступних градских и општинских мера. Градска администрација (секретаријати) ће интегрисати све доступне градске и општинске мере (програме) које се тичу образовања, социјалне и здравствене заштите деце и младих као и развоја спорта и омладине, односно направити јаку

интерсекторску повезаност у приступу сваком детету, ученику и породици. Градска/општинска управа треба да има један план подршке (сет интегрисаних интерсекторских мера) за једно дете, односно породицу, било да се мере тичу подршке образовању детета, или да су у питању мере социјалне и здравствене заштите итд. На овај начин се ефектније и ефикасније помаже и деци и породицама – мања је администрација, боље се одговара на препознате потребе, ефикасније и примереније се планирају ресурси и жељени исходи, мање су шансе да дође до пропуста у пружању системске подршке.

Приоритетне мере за период 2022 - 2026. године

Првих пет мера које ће спровести београдска влада на челу са Демократском странком у 2022. години:

1. Обезбеђивање **бесплатних четворосатних програма за сву децу узраста од 3 до 5,5 година**. Резултати међународних студија говоре да највећи утицај на даље школовање има управо учешће у програмима раног развоја (што дете раније ступи у систем образовања, веће су шансе да ће стећи виши ниво образовања), стога је потребно сваком детету обезбедити приступ најмање полудневним програмима у предшколском васпитању и образовању.
2. Обезбеђивање **бесплатне ужине** за све ученике који се школују на територији Београда у основном и средњем образовању и васпитању. Град ће интензивно радити и на **ревитализацији школских кухиња**, како би што пре сви ученици имали један здрав оброк у школи.
3. Обезбеђивање **бесплатног продуженог боравака** за све ученике у првом циклусу образовања и васпитања (од 1. до 4. разреда основне школе), без обзира да ли су родитељи запослени или не.
4. Обезбеђивање **бесплатних уџбеника и прибора** (укључујући и опрему за физичко васпитање, прибор за ликовну културу итд.) за све ученике основних и средњих школа чији родитељи/старатељи имају у збиру приход мањи од 120.000 динара (1,5 просечна зарада у Београду). Важно је да се нагласи да се обезбеђивањем бесплатних уџбеника неће кршити ауторска права, као и да ће се уџбеници после коришћења враћати (осим радних материјала), између осталог и због развијања одговорности и неговања односа према књизи.
5. Побољшање положаја и прихода **наставника и васпитача** – град ће дотирати плате запослених у доуниверзитетском образовању и васпитању до просечне зараде у Београду. Значај образовања за друштво се огледа и у положају и приходима запослених у сектору образовања. С обзиром да су плате наставника ниже од просечне зараде у Београду (која износи око 80.000 нето), град Београд ће дотирати свим наставницима у Београду плате до износа просечне зараде у Београду (до промене власти на републичком нивоу, када ће се приступити праведнијем уређењу плата наставника). Наставницима ће бити обезбеђена, бесплатно, сва приручна литература.

Остале мере у наредном четворогодишњем периоду:

1. **Проширивање просторних, људских и других капацитета** предшколских установа ради обезбеђивања услова за потпуни обухват све деце узраста од 3 до 5,5 година, као и што вишег процента деце млађег узраста. **Квалитет васпитно-образовног процеса је угрожен неадекватним условима** - потребно је свој деци обезбедити квалитетне услове за боравак у образовним установама: почев од услова смештаја, средстава за рад па до квалитета и количине obroка које деца добијају.
2. **Циљана и интензивна промоција свих доступних бесплатних услуга** ка породицама корисницима материјалне подршке из система социјалне заштите (од логопеда до летњих едукативних програма). Потребно је мапирати и анализирати досадашњу понуду јавних услуга, постојеће потребе, као и досадашње учешће најрањивијих група (јер је претпоставка да они који су у мањој мери друштвено укључени, у мањој мери и користе расположиве услуге).

3. **Унапређивање система набавке, дистрибуције и послуживања исхране за продужени боравак у основним школама је неопходно**, у смислу подизања квалитета хране коју деца конзумирају (нпр. деца углавном једу хладни ручак из стиропорске кутије). Такође, имајући у виду да се Демократска странка залаже за **ревитализацију школских кухиња и обезбеђивање здравог obroка у школи за сваког ученика и сваку ученицу**, ово је питање од нарочите важности и за ученике старијих разреда.
4. **Потребно је урадити рационализацију мреже основних школа, а паралелно ће се увести једносменски рад школа где год постоји испуњеност критеријума, или је потребно минимално инфраструктурно или друго улагање до испуњења критеријума (праг минималног улагања је 1 милион РСД)**. Резултати истраживања показују да је мрежа основних школа нерационална што ствара непотребне расходе (паралелно постојање пребукираних и полупразних школа). Мрежом школа треба пажљиво и посвећено управљати у складу са демографском динамиком, као и локалним специфичностима (у односу на сваку градску општину/насеље).
5. Демократска странка се залаже за **обавезно средње образовање**. У контексту 21. века, држава је дужна да обезбеди бесплатне јавне услуге које грађанима омогућавају стицање минимума компетенција потребних за тржиште рада. Истраживања у Србији показују да оно што нас дели од обавезног средњег образовања управо јесу мере подршке које би могле да буду пружене са нивоа локалне самоуправе. У том смислу, потребно је обезбедити **бесплатан јавни превоз свим средњошколцима града Београда прилагођен школским обавезама средњошколаца**, било да је у питању унутаропштински (нпр. унутар градске општине Вождовац, од Ритопека до Улице Војислава Илића на Вождовцу) или међуопштински (нпр. од Младеновца до Старог града).
6. Потребно је применити **сет мера подршке образовању ученицима који похађају трогодишње стручне образовне профиле, као и свим другим ученицима који су под ризиком осипања из система образовања и незавршавања уписаног нивоа образовања**. Процент учешћа ученика трогодишњих стручних образовних профила у систему средњег образовања и васпитања у Београду је 9% (што је нижи проценат од републичког просека који је око 13%). С обзиром на околности које доноси 21. век, потребе за висококвалификованом радном снагом, недостајућом ниско-квалификованом радном снагом према потребама послодаваца, важно је да се обезбеди могућност стицања вишег нивоа образовања од НОКС 3, као и увремењена професионална оријентација. Ученици који похађају трогодишње стручне образовне програме углавном долазе из породица ниског социо-економског статуса и располажу ограниченим социо-културним капиталом, те је за њих потребно обезбедити низ превентивних, интервентних и компензаторних мера од стране демократског Београда.
7. Финансирање програма **сталног стручног усавршавања наставника у приоритетним областима**:
 - а. **холистички приступ развоју и образовању ученика** - подразумева превасходно **подизање свести наставника** о значају образовања, унапређивању вредновања образовања од стране ученика и породица (али и наставника), разумевање различитих друштвено-економских ситуација из којих ученици долазе и кључне улоге наставника за успешно завршавање уписаног циклуса образовања – без обзира на друге неповољне факторе који делују у непосредном и посредном окружењу ученика. Постојање бар једног наставника (или друге одрасле особе у школи) ком је стало да ученик стекне компетенције и успешно заврши започети ниво образовања може да буде довољан услов да се то и деси. Обукама које за свој циљ имају поменуто се подиже и квалитет наставе (нпр. примена индивидуализације и диференцијације наставе у већој мери).

- b. **дигиталне компетенције наставника и ученика.** Дигиталне компетенције ученика имају капацитет да надмаше дигиталне компетенције наставника, и стога је изузетно важно да сви наставници буду едуковани у складу са минималним захтевима који су предвиђени Оквиром дигиталних компетенција наставника (2019) и епидемиолошким условима у којима смо више од годину и по дана.
- c. **васпитна улога школе.** Имајући у виду тренд невредновања образовања, инфлације купљених диплома, упитног постојања институција система или систематског урушавања институција, изузетно је тешко спроводити образовну, а још теже васпитну, функцију школе. У том смислу, најмлађи становници града треба да имају прилике током редовног школовања да развијају вештине вођења дијалога и критичког размишљања. Задатак школе је и да у највећој мери **укључи и родитеље и представнике локалних заједница у живот школе** и овакве сарадње биће додатно подржане са градског нивоа, нарочито у области развоја здравих животних навика, оснивање локалних центара за подршку образовању (Клубови за учење, ваннаставне активности) итд.
8. За разлику од републичког просека према коме само око 25% средњошколаца похађа гимназијске програме, у Београду је тај проценат око 32%. Имајући у виду значај компетенција који се стичу у општем средњем образовању и васпитању **за развој апстрактног мишљења, критичког и мислећег грађанина, град Београд ће нарочито пажњу посветити унапређивању услова у којима се остварују гимназијски програми, кроз обезбеђивање инфраструктурних ресурса, опреме (нпр. лабораторије) и стручног усавршавања наставника.** Образовна путања гимназијских програма не обезбеђује ученицима гимназија квалификацију за тржиште рада по завршетку, али им обезбеђује компетенције потребне за високо образовање. Имајући у виду значај високообразованог становништва за укупни друштвено-економски напредак, као и значајно виша финансијска улагања која захтева средње стручно у односу на гимназијско образовање, град Београд ће припремити сет мера побољшања услова школовања у гимназијском образовању.
9. Физичка активност и спорт су изузетно важни нарочито током одрастања уз различите екране и просечну ниску спортску активност деце у граду. Паралелно са развојем дигиталних компетенција ученика, биће циљано улагано у њихов физички развој кроз **обезбеђивање инфраструктуре и мобилијара за спортске наставне и ваннаставне активности - значајна средства ће бити уложена у школски спорт.** Посебна пажња ће се посветити томе да свако дете буде моторички вешто и стекне предвиђене компетенције за дати циклус образовања.
10. **Заштита деце у саобраћају као и општа добробит и безбедност ученика** су такође питања која захтевају хитна и промишљена решења. Демократски Београд неће дозволити рад коцкарница у близини школа.
11. **Образовање за одрживи развој**, са акцентом на заштиту животне средине је такође један од приоритета нарочито имајући у виду ниво загађености Београда и београдског ваздуха. Град ће остварити појачану сарадњу са свим школама управо у пољу едукација и стварању платформи за активно ангажовање наставника и ученика у одговорном односу према животној средини.
12. **Образовање одраслих** је изузетно недовољно развијено у Србији у поређењу са просеком у земљама Европске уније (постоје различите методологије мерења учешћа одраслих у образовању и обукама, а по Анкети о радној снази (2019) стопа учешћа одраслих у образовању и обукама је 4,2%, док је ЕУ просек 10,8% (2019)). Овакви подаци су у складу са уопштено недовољним вредновањем образовања у Србији („А шта имам од учења?“ „Учи се само док си млад.“). Имајући у виду доминантну републичку надлежност у овој области, нарочито у вези са

повезивањем са Европским оквиром квалификација, на нивоу Београда је у кратком року могуће урадити следеће:

- a. Успоставити статистику у вези са образовним потребама одраслих грађана,
- b. Успоставити статистику у вези са јавним пружаоцима услуга образовања одраслих, као и регистар,
- c. Утврдити потребе становништва у смислу основног образовања и пружити програме „друге шансе“ свим грађанима без и са непотпуним основним образовањем, без обзира на узраст (максимално 6% становника Београда),
- d. Утврдити потребе становништва у смислу достизања НОКС 3 и омогућити бесплатно похађање адекватних програма (максимално 20% становника Београда).

У складу са републичким надлежностима, посебан сет мера ће бити примењен на нивоу Србије, међу којима су најважније: ревитализација васпитне функције школе, унапређивање квалитета и релевантности свих нивоа образовања и унапређивање капацитета људских ресурса запослених у образовању, како кроз иницијално образовање тако и кроз стручно усавршавање.